

Эрнэст Хэмингуэй

Стары чалавек і мора

Аповесць

Усе правы абаронены. Ніякая частка гэтага выдання не падлягае адлюстраванню, капіяванню, захаванню ў базах дадзеных альбо пошукавых сістэмах, распаўсюджванню любымі магчымымі сродкамі і спосабамі без папярэдняга пісьмовага дазволу праваўладальніка.

Электронная кніга падрыхтавана па выданні:

Хэмінгуэй, Эрнэст.

Стары чалавек і мора: аповесць / пер. на бел. Павел Марціновіч . – Мінск: ПІ А.М. Янушкевіч, 2016. – (Серыя «Электронная кнігарня»). – Электрон. тэкст. дан. (1,13 Мб). – Лічбавае электрон. выд. – Загал. з тытул. экрана.

«Стары чалавек і мора» – сапраўдны шэдэўр Хэмінгуэя. Аповесць прысвечана «трагічнаму стаіцызму»: перад жорсткасцю свету чалавек, нават прайграючы, павінен захоўваць мужнасць і годнасць. Выява лютай сутычкі з жахлівай рыбай, а затым з пажыраючымі яе акуламі удала кантрастуе з разважаннямі пра мінулае, пра навакольны свет.

© Распаўсюджванне. ТАА «Электронная кнігарня», 2016

Стары чалавек і мора

Гэта быў стары чалавек, які адзін у лодцы лавіў рыбу ў Гальфстрыме, і мінула ўжо восемдзсят чатыры дні, як ён не выцягнуў аніводнае. Першыя сорок дзён з ім быў хлопчык. Аднак пасля сарака дзён без улову хлопчыкавы бацькі казалі сыну, што стары чалавек стаўся канчаткова і незваротна *salaio* — гэта значыць, такі, якому ўжо ніколі не пашанцуе, і хлопчык мусіў пайсці ў мора з іншым рыбаком, які злавіў тры добрыя рыбіны першага ж тыдня. Хлопчыку было балюча бачыць, як стары чалавек штодня прыплываў з пустой лодкай, і ён заўжды спускаўся да мора, дапамагчы яму несці зматаныя шнуры альбо бусак, гарпун і ветразь, абкручаны вакол мачты. Ветразь быў залатаны (на гэта пайшлі мяхі зпад мукі), звінуты, ветразь выглядаў сцягам вечнай паразы.

Стары чалавек быў худы і змардаваны, з глыбокімі маршчынамі на патыліцы. На ягоных шчоках збягалі ўніз карычневыя плямы няшкоднага скурнага захворвання, што ўзнікае ад сонечнага адлюстравання ў трапічным моры. Рукі яго, што цягнулі

шнуры з цяжкімі рыбамі, былі прарэзаны глыбокімі шрамамі. Але ніводны з іх не быў свежы, яны нагадвалі старыя распоквіны ў пустыні, якая некалі была морам.

Усё ў яго было старое, апроч вачэй колеру мора, вясёлых і непераможных.

— Сант'яга, — сказаў яму хлопчык, калі яны, ўцягнуўшы лодку, караскаліся на бераг. — Я мог бы пайсці з табой зноў. Мы зарабілі трохі грошай.

Стары чалавек навучыў хлопчыка рыбачыць, і хлопчык любіў яго.

— Не, — адказаў стары чалавек. — Ты трапіў на шчаслівую лодку. Заставайся тамака.

— Але ж згадай, як ты восемдзсят сем дзён быў без рыбы, а потым мы лавілі вялізныя рыбіны кожнага дня тры тыдні запар.

— Памятаю, — сказаў стары чалавек. — Я ведаю, ты пакінуў мяне не таму, што сумняваўся.

— Мой бацька прымусіў мяне пайсці ад цябе. Я ж малы і павінен слухацца яго.

— Ведаю, — сказаў стары чалавек. — Гэта зусім нармальна.

— Ён не надта верыць у тваю ўдачу.

— Так, — пагадзіўся стары чалавек. — Але мы не страцілі веры. Ці ж не праўда?

— Вядома, — сказаў хлопчык. — Я хацеў бы пачаставаць цябе півам на «Тэрасе»*, а потым мы ўзялі б ежу дадому.

* Назва страўні (тут і далей заўвагі перакладніка).

— Чаму ж не, — адказаў стары чалавек. — Паміж намі, рыбакамі, усё проста.

Яны ўселіся на «Тэрасе», багата хто з рыбакоў пакепліваў са старога чалавека, але ён не злаваўся. А рыбакам сталага веку было сумна бачыць яго, але яны не паказвалі гэтага і ветліва гутарылі пра плынь і глыбіні, дзе яны цягнулі за сабой лёскі, пра ўстойлівае добрае надвор'е і пра тое, што яны бачылі. Рыбакі, якім у гэты дзень пашанцавала, прыплылі ўжо, растрыбушылі сваіх марлінаў і занеслі іх, пакладзеных на ўсю даўжыню ўпоперак дзвюх дошак (ля кожнага канца пахістваліся па два чалавекі), у рыбарню, дзе рыбіны чакалі, пакуль рэфрыжэратары адвязуць іх на рынак у Гавану. Тыя, хто злавіў акул, занеслі іх на акулаву фабрыку, на другі бок бухты, дзе яны павіслі на блоках пасля таго, як з іх дасталі печань, адрэзалі плаўнікі, злупілі

шкуры і нарэзалі мяса на доўгія, вузкія кавалкі для засолкі.

Вецер з усходу падзьмуў быў над гаванню і прынёс аж сюды пах з акулавай фабрыкі, але толькі слабое падабенства таго смуроду, бо вецер зноў павярнуў на поўнач, а потым аціх зусім, і на «Тэрасе» было прыемна і сонечна.

— Сант'яга, — вымавіў хлопчык.

— Слухаю цябе, — абазваўся стары чалавек. Ён трымаў у руцэ шклянку і думаў пра далёкае мінулае.

— Ці магу я пайсці ў мора і налавіць табе сардзін на заўтра?

— Не. Ідзі гуляй у бейсбол. Я пакуль што магу веславаць, а Раджэліа будзе закідваць сетку.

— Мне ахвота пайсці. Калі я не магу лавіць рыбу з табою, дык я хацеў бы дапамагчы табе як-небудзь інакш.

— Ты паставіў мне піва, — сказаў стары чалавек, — ты ўжо мужчына.

— Колькі гадоў было мне, калі ты ўпершыню ўзяў мяне на лодку?

— Пяць, і ты ледзь застаўся жывы, калі я ўцягнуў занадта наравістую рыбу, і тая магла ўшчэнт разбіць лодку. Ці памятаеш

ты?

— Я памятаю, як пляскала і грукала хвостом рыбіна і як трэснула, зламаўшыся, лаўка, і стук дубінкі. Памятаю, як ты шпурнуў мяне на нос, дзе ляжалі мокрыя зматаныя шнуры, і ўся лодка дрыжала, а ты бамберыў рыбіну, і гук быў такі, як быццам ты ссякаў дрэва, а навакол мяне быў салодкі пах крыві.

— Ты сапраўды памятаеш, ці я табе гэта раскажваў?

— Я памятаю ўсё з таго самага часу, як мы ўпершыню разам пайшлі ў мора.

Стары чалавек зірнуў на яго абпаленымі сонцам, поўнымі даверу і любасці вачыма.

— Калі б ты быў маім, хлопчык, я ўзяў бы цябе ў мора, рызыкнуў бы, — сказаў ён.

— Але ты — бацькаў і матчын сын, і ты на шчаслівай лодцы.

— Ці магу я налавіць табе сардзін? І я ведаю, дзе можна дастаць чатыры прынады.

— У мяне яшчэ сённяшнія засталіся. Я паклаў іх у скрынку з соллю.

— Дазволь мне дадаць чатыры свежыя.

— Адну, — сказаў стары чалавек. Вера і надзея ніколі не пакідала яго. Але цяпер як быццам ветрык атуліў іх сваім павевам.

— Дзве, — сказаў хлопчык.

— Дзве дык дзве, — пагадзіўся стары чалавек. — Ты іх не свіснуў?

— Бывала і такое, — сказаў хлопчык. — Але гэтыя купіў.

— Дзякуй, — сказаў стары чалавек. Ён быў занадта прасты, каб дзівіцца: калі да яго прыйшла пакора? Але ён ведаў, што яна прыйшла, і ведаў, што ў ёй няма ганьбы і яна не прычыніла аніякай страты праўдзівай гордасці.

— З гэткай плыню заўтра маецца быць неблагі дзень, — сказаў ён.

— Куды ты рушыш лавіць? — спытаўся хлопчык.

— Як найдалей, а вярнуся, калі пераменіцца вецер. Хачу выйсці давідна.

— Я пастараюся зрабіць так, каб мой рыбак таксама лавіў далёка, — сказаў хлопчык. — Калі ты зачэпіш на кручок нешта сапраўды буйнае, мы зможам прыйсці табе на дапамогу.

— Ён не любіць працаваць занадта далёка.

— Не любіць, — згадзіўся хлопчык. — Але я ўбачу гэткае, чаго ён не можа ўбачыць: да прыкладу, птушку, што лётае над вадой,

каб падабрацца да рыбіны, і выпраўлю яго ў пагоню за дэльфінам.

— Ён так кепска бачыць?

— Амаль сляпы.

— Дзіўна, — заўважыў стары чалавек. — Ён ніколі не лавіў чарапах, а якраз гэта псуе вочы.

— Але ж ты не год, не два лавіў чарапах каля Маскітавага берага*, але зрок у цябе добры.

* *Вузкая паласа зямлі на ўсходзе Нікарагуа.*

— Я — дзіўны стары чалавек.

— Але ці дастаткова ў цябе цяпер сілы, каб справіцца з сапраўды буйнай рыбай?

— Думаю, што так. І, апроч таго, ёсць розныя хітрыкі.

— Давай занясем прычындалле дадому, — сказаў хлопчык. — Тады я вазьму сетку і пайду па сардзіны.

Яны сабралі ледзь не ўсе снасці. Стары чалавек нёс мачту на сваім плячы, а хлопчык нёс драўляную скрынку з туга скручанымі карычневымі шнурамі, бусак і гарпун са стралой. Скрынка з прынадамі заставалася пад кармой лодкі разам з дубінкай, якую ўжывалі, каб аглушыць рыбу, калі тую падцягвалі сеткай да борта.

Ніхто не краў у старога чалавека, але не шкодзіла забраць ветразь і цяжкія шнуры дадому, бо ад расы яны маглі адсырэць, і хоць стары чалавек пэўна ведаў, што ніхто з тутэйшых людзей не паквапіцца на яго маёмасць, бусак і гарпун былі б непатрэбнай спакусай у лодцы.

Яны разам узняліся па дарозе да халупы старога чалавека і ўвайшлі ў яе праз адчыненыя дзверы. Стары чалавек прыставіў мачту разам з абкручаным вакол яе ветразем да сцяны, хлопчык паклаў скрынку да іншае начынне ля яе. Мачта была ў даўжыню амаль гэтка, як адзін пакой халупы. У халупе, зробленай з моцных прылісткаў каралеўскай пальмы, што завуцца *гуано*, меліся: ложкак, стол, адно крэсла і на земляной падлозе месца для гатавання на драўнінным вугалі. На карычневых сценах з разгладжаных лістоў трывалага валакністага *гуано*, якія перакрывалі адзін аднаго, вісела каляровая карцінка з Найсвяцейшым Сэрцам Гасподнім ды яшчэ адна з Кабрэнскай Маці Божай. Яны засталіся ад ягонай жонкі. Раней тут на сцяне была і падмаляваная жончына фатаграфія, але надта журботна яму

рабілася, калі ён глядзеў на яе, і тая зараз ляжала на паліцы пад ягонай чыстай кашуляй.

— Што ты маеш есці? — спытаўся хлопчык.

— Гаршчок жоўтага рысу з рыбай. Не хочаш трохі?

— Не. Я буду есці дома. Зрабіць мне табе агонь?

— Не. Я зраблю пазней. Альбо буду есці рыс халодны.

— Ці магу я ўзяць сетку?

— Ага.

У халупе не было жаданай сеткі, і хлопчык памятаў, калі яны прадалі яе. Але яны гулялі ў гэтую байку штодня. Не было ані гаршка з жоўтым рысам і рыбай, і хлопчык гэта ведаў таксама.

— Восемдзсят пяць — шчаслівая лічба, — сказаў стары чалавек. — Што ты скажаш, калі рыбіна, якую я прынясу, разабраная заважыць тысячу фунтаў?

— Я возьму сетку і пайду лавіць сардзіны. Ты будзеш сядзець на парозе на сонцы?

— Але. У мяне ёсць учарашняя газета, і я прачытаю пра бейсбол.

Хлопчык не ведаў, ці не выдумка і ўчарашняя газета, але стары чалавек выцягнуў яе з-пад ложка.

— Перыка даў мне ў *bodega**, — растлумачыў ён.

* *Карчма (гішп.)*.

— Я прыйду, калі налаўлю сардзін. Пакладу твае і мае разам у лёд, і мы падзелім іх раніцой. Калі я вярнуся, ты раскажаш мне пра бейсбол.

— «Янкі» не могуць прайграць.

— Але мяне непакояць «Індзейцы» з Кліўленда.

— Вер у «Янкі», сыноч. Хай перад вачыма ў цябе стаіць вялікі Дзі Маджыа.

— Мяне непакояць як дэтройцкія «Тыгры», гэтак і кліўлендскія «Індзейцы».

— Сцеражыся, бо ты хутка пачнеш баяцца нават «Чырвонаскурых» з Цынцынаці і «Белых шкарпэтак» з Чыкага.

— Разбярэшся з гэтым і раскажаш мне, калі я вярнуся.

— Як ты думаеш, ці не купіць нам латарэю з апошняй лічбай восемдзесят пяць? Заўтра ж восемдзесят пяты дзень года.

— Мы можам гэта зрабіць, — сказаў хлопчык. — А як наконт васьмідзесяці сямі,